ATODIAD 2

Pennod 3 – Y ddyletswydd i drefnu asesiad o berfformiad gan banel ac ymateb iddo.

Cyflwyniad

3.1 Mae'r bennod hon o'r canllawiau yn ymwneud â'r gofynion sy'n ymwneud ag asesiad o berfformiad gan banel a nodir yn Neddf Llywodraeth Leol ac Etholiadau (Cymru) 2021 ("y Ddeddf"). Mae'r canllawiau yma yn adlewyrchu'r gofynion sylfaenol ar gyfer asesiad o berfformiad gan banel fel y'u nodir yn y Ddeddf, gan gydnabod y bydd cynghorau yn awyddus i ddatblygu manylion eu dull gweithredu eu hunain.

3.2 Bydd y dyletswyddau mewn perthynas ag asesiad o berfformiad gan banel yn dod i rym o ddechrau'r cylch etholiadol llywodraeth leol nesaf ym mis Mai 2022.

3.3 Y bwriad yw y caiff y darpariaethau ynglŷn â pherfformiad a llywodraethu yn y Ddeddf eu hategu gan ddull cydgysylltiedig o sicrhau gwelliant a darparu cymorth a arweinir gan y sector. Mae canfyddiadau ac argymhellion yr asesiad o berfformiad gan banel yn cynnig safbwynt allanol a dylid eu defnyddio i lywio a nodi meysydd lle y gallai cymorth a arweinir gan y sector fod yn werthfawr. Bydd hyn yn gymwys yn achos cynghorau unigol a dylai hefyd lywio'r gwaith o ddatblygu a darparu unrhyw gymorth i wella arfaethedig yn genedlaethol.

3.4 Dylai'r bennod hon yn y canllawiau gael ei darllen gan gyngor er mwyn ei helpu i gyflawni ei ddyletswydd i drefnu asesiad o berfformiad gan banel a chyhoeddi adroddiad ar asesiad o berfformiad gan banel ac ymateb iddo. Gall y bennod hon hefyd gael ei darllen gan aelodau'r panel er mwyn eu helpu i gynnal asesiad o berfformiad gan banel. Gall aelodau'r panel hefyd gyfeirio at y canllawiau ar hunanasesu er mwyn deall sut mae'n ofynnol i gynghorau gyflawni eu dyletswyddau mewn perthynas â hunanasesu am y gallai hyn fod yn ddefnyddiol i lywio eu dull o gynnal asesiad gan banel.

Dyletswydd prif gyngor i drefnu asesiad o berfformiad gan banel

3.5 Mae'r Ddeddf yn ei gwneud yn ofynnol i gyngor wneud trefniadau i banel annibynnol, a benodir gan y cyngor, asesu i ba raddau y mae'r cyngor yn bodloni'r gofynion perfformiad – sef asesiad o berfformiad gan banel. Diffinnir y gofynion perfformiad fel y graddau y mae cyngor:-

- yn arfer ei swyddogaethau yn effeithiol;
- yn defnyddio ei adnoddau yn ddarbodus, yn effeithlon ac yn effeithiol;
- yn sicrhau bod ei lywodraethiant yn effeithiol er mwyn cyflawni'r uchod.

3.6 Mae'r canllawiau hyn yn nodi diben yr asesiad gan banel; yn cynnig y camau a ddylai fod yn rhan o asesiad; yn ymdrin â materion sy'n ymwneud ag amseriad asesiad gan banel; yn disgrifio'r gofynion a'r ystyriaethau sylfaenol wrth benodi panel; ac yn amlinellu'r trefniadau ar gyfer ymateb i adroddiad ar asesiad o berfformiad gan banel.

3.7 Wrth ystyried sut mae cyngor yn arfer ei ddyletswyddau o ran asesiad o berfformiad gan banel, dylai cyngor ystyried Safonau'r Gymraeg ac unrhyw hysbysiad cydymffurfio perthnasol a gyhoeddir gan Gomisiynydd y Gymraeg.

3.8 Wrth gwrs, gall cynghorau gomisiynu cymorth tebyg i asesiad o berfformiad gan banel at sawl diben arall, megis adolygiadau gan gymheiriaid sy'n ymdrin â gwasanaethau neu faterion penodol neu sy'n seiliedig ar themâu penodol. Mae'r rhain i gyd yn rhan o daith wella'r cyngor a gallant ategu'r asesiad statudol corfforaethol ar lefel sefydliadol o berfformiad gan banel sy'n ofynnol o dan y Ddeddf ond ni allant ei ddisodli.

<u>Diben asesiad o berfformiad gan banel</u>

3.9 Dim ond un elfen o ddull a arweinir gan y sector o sicrhau perfformiad, llywodraethu da a gwelliant yw asesiad o berfformiad gan banel. Gall asesiad effeithiol o berfformiad gan banel lywio taith wella'r cyngor, gan adeiladu ar yr hunanasesiad, gan ei helpu i ystyried y dyfodol o safbwynt gwahanol. Dylai'r asesiad gan banel gynnig safbwyntiau gwahanol; rhywfaint o her allanol gwrthrychol ac annibynnol; a chyfle i brofi syniadaeth gyda chymheiriaid arbenigol diduedd.

3.10 Bydd yr asesiad o berfformiad gan banel yn asesu i ba raddau y mae'r cyngor yn bodloni'r gofynion perfformiad, yn union fel y gwna'r cyngor drwy hunanasesiad. Nid oes a wnelo â rhestrau gwirio, nid math o arolygiad ydyw, ac nid yw'n archwiliad. Ei nod yw helpu'r cyngor i gyflawni ei ddyheadau drwy feithrin a gwella ei ddealltwriaeth o'r ffordd y mae'n gweithredu a sut y gall sicrhau y bydd yn gallu cynnig gwasanaethau effeithiol yn yr hirdymor.

3.11 Ni fydd y panel yn gyfrifol am ddwyn y cyngor i gyfrif, ond dylai roi barn allanol ar y ffordd y mae'r cyngor yn gweithredu. Ni fydd hyn yn disodli'r rôl a chwaraeir gan archwilwyr, arolygwyr na rheoleiddwyr wrth roi sicrwydd. Mae a wnelo hyn â helpu cynghorau i ddeall sut y gallant wella'r graddau y maent yn bodloni'r gofynion perfformiad.

3.12 Mater i'r cyngor yw penderfynu sut i wneud y defnydd mwyaf effeithiol o'r asesiad o berfformiad gan banel a sicrhau y caiff ei ganfyddiadau eu defnyddio ochr yn ochr â ffynonellau eraill i benderfynu ar ei ddull o ymdrin â pherfformiad corfforaethol, llywodraethu a gwelliant.

3.13 Mae asesiad o berfformiad gan banel yn rhan o ddiwylliant lle mae cynghorau yn agored i her ac yn ei groesawu, p'un a gaiff ei gyflwyno o'r tu fewn i'r awdurdod neu, yn yr achos hwn, yn allanol. Dylid ystyried bod yr asesiad yn broses heriol, ond adeiladol, ac yn ddull effeithiol a chymesur o ddysgu'n barhaus sut i wneud y cyngor yn gryfach.

3.14 Mae ymchwil wedi dangos y budd y gall cyngor ei gael o geisio safbwynt cymheiriaid, fel y safbwynt a ddarperir gan asesiad o berfformiad gan banel,

ar lefel sefydliadol, gorfforaethol.[9] Er enghraifft, nodwyd y gall safbwynt o'r fath a ddarperir gan gymheiriaid gadarnhau dealltwriaeth y cyngor ei hun o'r hyn sydd ei angen ac ategu'r achos dros newid, yn ogystal â chefnogi neu annog newid sefydliadol neu newid ymddygiad.

<u>Y dull o gynnal asesiad o berfformiad gan banel</u>

3.15 Bydd pob cyngor unigol am benderfynu ar ei ddull ei hun o gynnal asesiad o berfformiad gan banel (o fewn y paramedrau eang a nodir gan y Ddeddf).

3.16 Er mai mater i'r cyngor a'r panel fydd penderfynu ar hyn yn y pen draw, byddem yn disgwyl i asesiad o berfformiad gan banel gynnwys tri cham cyffredinol, sef Paratoi, Asesu a Gwaith dilynol.

Cam 1 - Paratoi

Arweinir y cam hwn gan y cyngor ac mae’n debygol o gynnwys:-

- **Cwmpasu gofynion** yr asesiad o berfformiad gan banel. Efallai y bydd y cyngor am weithio gyda phartneriaid er mwyn gwneud hyn ac ystyried unrhyw heriau penodol a nodwyd yn ei hunanasesiad neu mewn adroddiadau archwilio, arolygu neu reoleiddio diweddar. Bydd hyn yn helpu i nodi'r sgiliau a'r arbenigedd sydd eu hangen gan y panel er mwyn sicrhau bod yr asesiad yn cael yr effaith fwyaf posibl.

- **Nodi a chomisiynu panel** i gynnal yr asesiad.

- **Pennu'r cylch gorchwyl** ar gyfer asesiad o berfformiad gan y panel ac, unwaith y bydd wedi'i sefydlu, cytuno ar y cylch gorchwyl gyda chadeirydd y panel. Bydd hyn hefyd yn cynnig cyfle i drafod disgwyliadau a'r dull o gynnal yr asesiad.

- **Rhannu gwybodaeth berthnasol** â'r panel er mwyn gosod y cyd-destun ar gyfer yr asesiad.

- **Gwneud trefniadau ymarferol** fel sy'n ofynnol gan y panel i'w alluogi i gynnal yr asesiad yn effeithiol.

Cam 2 – Asesu

Arweinir y cam hwn yn bennaf gan y panel ac mae’n debygol o gynnwys:-

- **Adolygiad desg gan y panel** er mwyn llywio ei syniadaeth a'i benderfyniadau cychwynnol ynghylch meysydd y mae'n awyddus i ganolbwyntio arnynt yn ystod yr asesiad.

---

[9] gweler Downe, J., Bottrill, I. a Martin, S. (Chwefror 2017) *‘Rising to the challenge: an independent evaluation of the LGA’s corporate peer challenge programme’.* Ysgol Fusnes Caerdydd: Canolfan Ymchwil Llywodraeth Leol a Rhanbarthol.

- **Trafodaethau rhwng y panel** a'r aelodau etholedig, swyddogion a rhanddeiliaid eraill ynghylch meysydd o fewn cwmpas yr asesiad.[10]

- **Y panel yn cyflwyno'r prif ganfyddiadau ar lafar.**

Cam 3 – Gwaith dilynol

Dylai'r cam hwn gynnwys y canlynol:-

- Y cyngor yn anfon ei **adroddiad terfynol** i'r cyngor.

- Y cyngor **yn ystyried ei ymateb** i asesiad y panel, gan gynnwys y **camau y mae'n bwriadu eu cymryd yn sgil yr hyn a ddysgwyd** o'r asesiad.

- Y cyngor **yn cynnwys ei bwyllgor llywodraethu ac archwilio** ac yn ystyried unrhyw argymhellion y mae'r pwyllgor yn eu gwneud mewn ymateb i'r asesiad o berfformiad gan y panel.

Amseru

3.17 Mae'r ddyletswydd i drefnu asesiad o berfformiad gan banel o leiaf unwaith yn ystod cylch etholiadol yn golygu y dylid ei gynnal yn y cyfnod rhwng etholiadau cyffredin ar gyfer cynghorwyr i'r cyngor. Gall cyngor ddewis comisiynu mwy nag un asesiad gan banel mewn cylch etholiadol, ond nid yw'n ofynnol gan y ddeddfwriaeth.

3.18 Mater i'r cyngor yw dewis yr adeg yn ystod y cylch etholiadol pryd mae asesiad o berfformiad gan banel yn debygol o fod fwyaf buddiol i'r cyngor. Dylai'r cyngor ystyried sut y gellir amseru'r asesiad o berfformiad gan banel orau er mwyn iddo gyd-fynd ag agweddau eraill ar ei ddull llywodraethu corfforaethol ac arolygiadau neu asesiadau penodol eraill o wasanaethau. Efallai y bydd y cyngor hefyd yn awyddus i ystyried amseriad unrhyw adolygiadau gan Gomisiynydd Cenedlaethau'r Dyfodol ac archwiliadau gan Archwilydd Cyffredinol Cymru, er mwyn sicrhau y ceir y gwerth mwyaf posibl o'r asesiad o berfformiad gan banel. Efallai y bydd y cyngor yn awyddus i geisio cyngor gan arolygiaethau, rheoleiddwyr neu Archwilio Cymru ar y pwynt hwn.

3.19 Yr unig ofyniad o ran amseriad asesiad yw bod yn rhaid i'r trefniadau alluogi'r cyngor i gyhoeddi adroddiad ar asesiad o berfformiad gan banel o leiaf chwe mis cyn dyddiad yr etholiad cyffredin nesaf. Efallai y bydd cynghorau yn awyddus i ystyried amseriad yr asesiad mewn perthynas â'r cod ymarfer a argymhellir ar gyhoeddusrwydd awdurdodau lleol a pheidio â'i gadael yn rhy hwyr yn y cylch i asesiad gan banel allu cael ei gomisiynu a'i gwblhau.

10 Dylai paneli gasglu a defnyddio gwybodaeth er mwyn adlewyrchu profiadau pobl o grwpiau gwarchodedig gwahanol a'r rhai sydd o dan anfantais economaidd-gymdeithasol a’r effaith arnynt

3.20 Gallai cynghorau, mewn egwyddor, gomisiynu asesiad o berfformiad gan banel tua dechrau cylch etholiadol a'r asesiad nesaf tua diwedd y cylch etholiadol nesaf. Gallai hyn olygu bwlch o naw mlynedd rhwng asesiadau o berfformiad gan banel. Fodd bynnag, nid argymhellir y dull hwn gan y gallai godi amheuon ynghylch a yw cyngor yn arfer ei swyddogaethau yn effeithiol mewn perthynas â'i berfformiad a'r ffordd y caiff ei lywodraethu.

Paratoi cyn yr asesiad

3.21 Ni ddylai cyngor deimlo bod yn rhaid iddo 'brofi' unrhyw beth i'r panel ac, felly, ni ddylai'r gwaith paratoi cyn asesiad gan banel fod yn rhy feichus. Fodd bynnag, cydnabyddir y bydd asesiad o berfformiad gan banel yn gofyn am adnoddau gweinyddol er mwyn helpu'r panel gyda threfniadau ymarferol, megis trefnu cyfarfodydd a grwpiau ffocws a chyfleusterau i'w defnyddio gan y panel lle bo'n briodol.

3.22 Bydd y panel hefyd yn dymuno gweld dogfennau allweddol fel rhan o'i asesiad sy'n golygu y bydd angen neilltuo amser swyddogion i'w coladu, ond ni ragwelir y bydd hyn yn cynnwys paratoi unrhyw adroddiadau newydd, am y dylai fod amrywiaeth o wybodaeth (gan gynnwys yr adroddiad hunanasesu) ar gael eisoes.

Penodi panel

3.23 Y cyngor sy'n gyfrifol am nodi aseswyr panel, gan gomisiynu'r panel i gynnal yr asesiad a thalu unrhyw gostau cysylltiedig.

3.24 Bydd y broses o ddewis aelodau'r panel yn allweddol i sicrhau asesiad effeithiol ac ystyrlon. Dylai'r cyngor sicrhau bod gan y panel brofiad, gwybodaeth a safbwyntiau ymarferol amrywiol, y bydd yn gweithredu ag uniondeb a gwrthrychedd, ac yn gallu rhoi sicrwydd y bydd y cyngor yn ymddiried yn ei ganfyddiadau. Dylai'r cyngor hefyd ystyried pwysigrwydd amrywiaeth wrth benodi'r panel.

3.25 Er mwyn sicrhau ei annibyniaeth, rhaid i aelodau'r panel fod wedi'u gwahanu ddigon oddi wrth y cyngor er mwyn iddynt ddod i gasgliadau diduedd a gwrthrychol ynghylch y ffordd y mae'r cyngor yn bodloni'r gofynion perfformiad. Er enghraifft, ni ddylid ystyried unrhyw un sydd ar hyn o bryd neu sydd wedi bod (o fewn y ddwy flynedd ddiwethaf) yn aelod o'r cyngor sydd i'w asesu, neu'n un o'i swyddogion, ar gyfer ei benodi i'r panel. Ni ddylai aelod o'r panel deimlo unrhyw wrthdaro buddiannau (yn yr ystyr y byddai trydydd parti rhesymol ystyried bod gwrthdaro) wrth gynnig asesiad o'r ffordd y mae'r cyngor y bodloni'r gofynion perfformiad.

3.26 Er mwyn bod ar ei fwyaf effeithiol dylai'r panel gael ei arwain gan gymheiriaid. Dylai fod cymysgedd o uwch-swyddogion profiadol, cynghorwyr ac eraill sy'n gweithio gyda llywodraeth leol gan gynnwys y sector cyhoeddus ehangach a sectorau eraill, a all ennyn hyder y cyngor a sicrhau bod y cyngor yn cael yr her, y gefnogaeth a'r argymhellion adeiladol mwyaf priodol. Gall aelodau'r panel hefyd fod â phrofiad o Gymru neu o leoedd eraill.

3.27 Er ei bod yn bwysig bod gan gyfran o'r panel ddealltwriaeth dda o natur gymhleth gweithio mewn amgylchedd gwleidyddol a'r effaith y gall hyn ei chael ar ddiwylliant a blaenoriaethau sefydliadol, mae'r un mor bwysig bod y panel yn gallu elwa ar gyfraniad gwerthfawr y rhai sydd â phrofiad o sectorau eraill ac o weithio gyda llywodraeth leol.

3.28 Disgwylid i unrhyw asesiad gan banel a gomisiynwyd o dan ddyletswyddau'r cyngor a nodir yn y Ddeddf gynnwys y canlynol, o leiaf:-

- Cadeirydd annibynnol ar y panel – nad yw'n gwasanaethu mewn rôl swyddogol na gwleidyddol o fewn llywodraeth leol

- Cymheiriad o'r sector cyhoeddus ehangach, y sector preifat neu'r sector gwirfoddol

- Uwch-swyddog sy'n gwasanaethu o fewn llywodraeth leol, sy'n debygol o fod yn brif weithredwr neu'n gyfarwyddwr, o gyngor heblaw'r un sydd i'w asesu

- Uwch-aelod etholedig, o gyngor heblaw'r un sydd i'w asesu.

3.29 Gall y cyngor ddewis penodi aelodau ychwanegol eraill o'r panel fel y gwelant yn dda, er enghraifft swyddogion ar lefelau eraill, mwy o gynrychiolwyr o bartneriaid neu arbenigwyr allanol eraill. Efallai y bydd y cyngor hefyd yn awyddus i bennu swyddog i weithio gyda'r panel tra bydd yr asesiad yn mynd rhagddo, er mwyn darparu cymorth gweinyddol a chydgysylltu gweithgarwch ym mhob rhan o'r awdurdod.

<u>Rôl y panel wrth gynnal asesiad o berfformiad gan banel</u>

3.30 Bydd yn ofynnol i'r panel asesu ar y cyd i ba raddau y mae'r cyngor yn bodloni'r gofynion perfformiad, hynny yw i ba raddaul:-

- y mae'n arfer ei swyddogaethau yn effeithiol;
- y mae'n defnyddio ei adnoddau yn ddarbodus, yn effeithlon ac yn effeithiol;
- y mae ei lywodraethiant yn effeithiol er mwyn cyflawni'r uchod.

3.31 Fel hyn, bydd y panel yn adeiladu ar yr hunanasesiadau a gynhaliwyd eisoes gan y cyngor ac yn eu hategu. Efallai y bydd yn ofynnol i'r panel gyfeirio at y canllawiau ar hunanasesu er mwyn llywio ei ddull o gynnal yr asesiad gan banel. Dylai'r panel ganolbwyntio ar edrych ar y sefyllfa bresennol a dros gyfnod blaenorol digon hir er mwyn cael darlun ystyrlon o'r sefyllfa yn y cyngor ac unrhyw dueddiadau. Bydd y panel yn ystyried i ba raddau y gall y cyngor ymateb i'r amgylchedd sy'n newid lle mae'n gweithredu ac y gellir llywio ei waith drwy ddefnyddio'r ffyrdd o weithio a nodir yn Neddf Llesiant

Cenedlaethau'r Dyfodol.[11]

3.32 Efallai y bydd hefyd yn ddefnyddiol i'r panel ystyried y gweithgareddau sy'n gyffredin i drefniadau llywodraethu cyrff cyhoeddus fel y'u nodir yn y canllawiau statudol ar Ddeddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015[12]:-

- Cynllunio corfforaethol
- Cynllunio ariannol
- Cynllunio'r gweithlu (pobl)
- Caffael
- Asedau
- Rheoli risg
- Rheoli Perfformiad

3.33 Dylai defnyddio hyn fel fframwaith helpu'r panel i ddeall a yw'r cyngor yn llywodraethu ei hun yn effeithiol er mwyn sicrhau ei fod yn gwneud y cyfraniad mwyaf posibl at gyflawni'r nodau llesiant.[13]

3.34 Asesiad corfforaethol, sefydliadol yw hwn, y bwriedir iddo ystyried i ba raddau y mae'r cyngor yn bodloni'r gofynion perfformiad ac y gall gyflawni canlyniadau effeithiol. Ni ddylai'r panel geisio cynnal archwiliadau manwl nac adolygiadau manwl o wasanaethau, er y gall ddefnyddio canfyddiadau adolygiadau eraill gan gymheiriaid neu adolygiadau manwl o wasanaethau wrth lunio ei gasgliadau. Ni ddylai'r panel geisio archwilio / gwirio hunanasesiadau'r Cyngor ei hun, er y gall y dull o gynnal hunanasesiadau a fabwysiedir gan gyngor lywio barn panel am effeithiolrwydd ei drefniadau llywodraethu.

3.35 Wrth gynnal asesiad o berfformiad gan banel mewn perthynas â chyngor, bydd yn rhaid i banel ymgynghori â'r canlynol ynghylch i ba raddau y mae'r cyngor yn bodloni'r gofynion perfformiad:-

- pobl leol;
- pobl eraill sy'n rhedeg busnes yn ardal y cyngor;
- staff y cyngor;
- pob undeb llafur a gydnabyddir (o fewn ystyr Deddf yr Undebau Llafur a Chysylltiadau Llafur (Cydgrynhoi) 1992 (cym. 52) gan y cyngor.

3.36 Er mai hwn yw'r gofyniad sylfaenol o dan y ddeddfwriaeth, gall y panel ddewis ymgynghori â'r cyfryw bersonau eraill neu gynnwys y cyfryw bersonau eraill ag sy'n berthnasol, yn ei farn ef, i'w asesiad o'r graddau y mae'r cyngor y bodloni'r gofynion perfformiad.[14] Gall y panel, er enghraifft, ymgynghori â

[11] Gweler Pennod 1 am fanylion llawn y ffyrdd o weithio
[12] Canllawiau Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol
[13] Gweler Pennod 1 am ddiffiniadau llawn o'r nodau.
[14] Dylai paneli gasglu a defnyddio gwybodaeth er mwyn adlewyrchu profiadau pobl o grwpiau gwarchodedig gwahanol a'r rhai sydd o dan anfantais economaidd-gymdeithasol a'r effaith arnynt

phartneriaid eraill sy'n cydweithio â'r cyngor, yn ogystal âchyrff archwilio, arolygu neu reoleiddio.

3.37 Mater i'r panel yw ystyried sut y byddai'n dymuno ymgynghori er mwyn cyfrannu'n effeithiol at y broses asesu gan banel, er enghraifft drwy ddefnyddio dulliau ymgysylltu presennol, arolygon ar y we, holiaduron ac ati. Dylai’r rhain gael eu cynllunio mewn modd sy’n cynrychioli’r boblogaeth berthnasol (e.e. pobl leol neu staff). Mater i'r cyngor yw gwneud y trefniadau angenrheidiol er mwyn hwyluso’r ymgynghoriad.

3.38 Bydd y panel hefyd yn defnyddio amrywiaeth o ffynonellau mewnol ac allanol eraill, gan sicrhau bod sail dystiolaeth eang i lywio casgliadau ynghylch i ba raddau y mae'r cyngor yn bodloni'r gofynion perfformiad ac argymhellion o ran sut i wella. Ceir awgrymiadau ynghylch ffynonellau a allai lywio'r asesiad yn y canllawiau i gynghorau ar gynnal hunanasesiadau.

3.39 Bydd angen i gynghorau ystyried am ba hyd y bydd angen y panel arnynt, a chytuno ar hyn gyda'r panel, er mwyn sicrhau bod digon o amser ar gyfer y tri cham cyffredinol a nodir ym mharagraff 3.16.

3.40 Mae’r asesiad yn degybol o gynnwys y camau allweddol canlynol i'w cymryd gan y panel, er mai mater i'r panel fydd penderfynu a chytuno ar ei ddull gweithredu:-

- Cyfarfod cwmpasu
- Ymchwil ddesg
- Cyfarfodydd ag arweinwyr gwleidyddol, uwch-swyddogion ac ati; a grwpiau trafod, gan gynnwys cyfarfodydd â staff a phartneriaid, pobl leol, undebau a chynrychiolwyr busnesau lleol.
- Dadansoddi'r canfyddiadau a chytuno ar gasgliadau
- Cyflwyno'r prif ganfyddiadau
- Paratoi adroddiad y panel i'r cyngor sy'n nodi ei gasgliadau.

<u>Adroddiad ar asesiad gan banel</u>

3.41 Ar ôl i asesiad gan banel gael ei gwblhau, mae'n rhaid i banel lunio adroddiad sy'n nodi'r canlynol:-

- ei gasgliadau ynghylch i ba raddau y mae'r cyngor yn bodloni'r gofynion perfformiad;
- unrhyw gamau y mae'r panel yn argymell y dylai'r cyngor eu cymryd er mwyn cynyddu'r graddau y mae'n bodloni'r gofynion perfformiad.

3.42 Mater i'r panel yw penderfynu ar ffurf a chynnwys yr adroddiad hwn, er y byddai disgwyl iddo adlewyrchu egwyddorion allweddol bod yn agored a thryloywder a hygyrchedd i'r cyhoedd a phob cynghorydd. Dim ond barn ac argymhellion y panel yn gweithredu ar y cyd y dylai'r adroddiad eu cynnwys.

3.43 Dylai cadeirydd y panel drafod eu casgliadau a'u hargymhellion ag arweinydd a phrif weithredwr y cyngor, ac unrhyw unigolion eraill y bydd y cyngor yn

dymuno eu cynnwys (er enghraifft, arweinwyr y wrthblaid a grwpiau gwleidyddol, a chadeiryddion y pwyllgorau craffu), er mwyn sicrhau bod yr holl wersi a ddysgwyd o'r asesiad yn cael eu cyfleu'n briodol.

3.44 Mae'n rhaid i'r panel anfon yr adroddiad cyn gynted ag sy'n rhesymol ymarferol ar ôl iddo gael ei baratoi i'r/at y canlynol:-

- Y cyngor
- Archwilydd Cyffredinol Cymru
- Prif Arolygydd Ei Mawrhydi dros Addysg a Hyfforddiant yng Nghymru
- Gweinidogion Cymru[15]

<u>Cyhoeddi'r adroddiad ar asesiad gan banel</u>

3.45 Cyfrifoldeb y cyngor, nid y panel, yw cyhoeddi adroddiad y panel. Cyn gynted ag y bo'n rhesymol ymarferol ar ôl cael yr adroddiad gan y cyngor, rhaid i'r cyngor:-

- drefnu bod yr adroddiad ar gael i bwyllgor llywodraethu ac archwilio'r cyngor;
- cyhoeddi'r adroddiad[16].

<u>Ymateb i'r adroddiad ar yr asesiad gan banel</u>

3.46 Mae'n rhaid i'r cyngor baratoi ymateb i'r adroddiad ar yr asesiad o berfformiad gan banel. Yn ei ymateb, mae'n ofynnol i'r cyngor nodi'r canlynol:-

- y graddau y mae'n derbyn y casgliadau yn yr adroddiad;
- y graddau y mae'r cyngor yn bwriadu dilyn unrhyw argymhellion a nodir yn yr adroddiad;
- unrhyw gamau y mae'n bwriadu eu cymryd er mwyn cynyddu'r graddau y mae'n bodloni'r gofynion perfformiad.

3.47 Dylid defnyddio'r casgliadau a'r argymhellion o'r asesiad er mwyn helpu'r cyngor i nodi camau y bydd yn eu cymryd i gynyddu'r graddau y mae'n bodloni'r gofynion perfformiad. Dylai'r adroddiad dynnu sylw at feysydd lle y gallai hunangymorth a chymorth a arweinir gan y sector fod yn werthfawr. Gall hefyd ailadrodd rhywbeth y mae'r cyngor eisoes yn ymwybodol ohono ac ategu'r achos dros newid, a / neu nodi lle y byddai'n fuddiol cynnwys eraill fel y bo'n briodol.

3.48 Wrth ymateb, dylai cyngor gymhwyso Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015 a llunio ei ymateb yn unol â'r pum ffordd o weithio. Dylai hyn fod yn gymwys i'r *hyn* y mae'r cyngor yn bwriadu ei wneud a *sut* y mae'n bwriadu ei wneud. Byddai cynnwys eraill yn y broses o lunio ei ymateb yn arwydd o gyngor blaengar.

---

[15] Mae hyn yn cynnwys Arolygiaeth Gofal Cymru
[16] Yn electronig ar wefan y cyngor – gweler a171(2) o Ddeddf Llywodraeth Leol ac Etholiadau (Cymru) 2021.

3.49 Dylai cyngor hefyd ystyried asesiad o berfformiad gan banel wrth gynnal ei hunanasesiad nesaf, er mwyn gweld a yw'r hyn a ddysgwyd o'r asesiad gan banel wedi'i roi ar waith.

Cynnwys y pwyllgor llywodraethu ac archwilio

3.50 Mae'n rhaid i'r cyngor drefnu bod drafft o'i ymateb i'r asesiad o berfformiad gan banel fod ar gael i'w bwyllgor llywodraethu ac archwilio. Wedyn, mae'n rhaid i'r pwyllgor hwnnw adolygu'r ymateb drafft a chaiff wneud argymhellion ar gyfer newidiadau i'r ymateb i'r asesiad gan banel.

3.51 Os na fydd y cyngor yn gwneud newid a argymhellwyd gan y pwyllgor llywodraethu ac archwilio, mae'n rhaid iddo nodi'r argymhelliad a'r rhesymau pam na wnaeth y newid yn yr ymateb terfynol.

Cyhoeddi'r ymateb i'r adroddiad ar yr asesiad gan banel

3.52 Cyn gynted ag y bo'n rhesymol ymarferol ar ôl cwblhau'r ymateb, mae'n rhaid i'r cyngor gyhoeddi'r[17] ymateb a'i anfon at y canlynol:-

- Aelodau'r panel
- Archwilydd Cyffredinol Cymru
- Prif Arolygydd Ei Mawrhydi dros Addysg a Hyfforddiant yng Nghymru
- Gweinidogion Cymru[18]

3.53 Mae'n rhaid i'r ymateb i adroddiad ar asesiad gan banel gael ei gyhoeddi o leiaf bedwar mis cyn y disgwylir i'r etholiad cyffredin nesaf ar gyfer cynghorwyr i'r cyngor gael ei gynnal.